- **لکنْ**
  - دو نحوه استعمالی دارد
  - **ضربان**
    - **مخففة من الثقیلة**
      - **و هی حرف ابتداء**
        - **لا یعمل**
          - **خلافاً للأخفش و یونس**
            - خطیب به نقل از همع الهوامع سیوطی
              - یونس و اخفش می گویند لکنْ عمل می کند به خاطر قیاس به إنْ و أنْ و کأنْ
          - **لدخولها بعد التخفیف علی الجملتین**
            - دلیل عمل نکردن
              - یعنی اختصاصش را به اسماء از دست می دهد
      - دمامینی
        - چه فارقی بین مخففه و خفیفه در صورتی که بر سر جمله وارد شود وجود دارد پس بهتر است گفته شود خفیفه ای که بر سر جمله وارد می شود همان مخففه است
      - **فإن ولیها کلامٌ**
        - **فهی حرف ابتداء**
          - **لمجرد إفادة الاستدراک**
        - **و لیست عاطفة**
          - البته این بنابر نظر ابن هشام و یونس است امّا بنابر قول ابن ابی الربیع و بنابر ظاهر قول سیبویه در صورت نیامدن لکن با واو عطف، لکن عاطفه خواهد بود که جمله را بر جمله عطف می کند
        - **و یجوز أن تستعمل**
          - **بالواو**
            - **نحو**
              - **قوله تعالی**
                - **وَلٰکِنْ کانُوا هُمُ الظّالِمِینَ(الزخرف / 76**
              - **و قول أمیرالمؤمنین علیه السلام)**
                - این نامه خطاب به عثمان بن حنیف والی بصره از طرف امیرالمومنین است که حضرت شنیدند او مهمانی یک جوان از اشراف را قبول کرده و به سرعت به آنجا رفته که حضرت این نامه را نوشتند و او را نصیحت به قناعت کردند
                - **الا و إنّ إمامکم قد اکتفی من دنیاه بطُمْرَیْهِ و من طُعْمِهِ بقُرْصَیْهِ]ألا و إنکم لا تقدرونَ علی ذلک و لکن أعینونی بِوَرَعٍ و اجتهاد و عِفّةٍ و سَدادٍ**
                - ترجمه
                - آگاه باشید همانا إمام شما به تحقیق از دنیایش به دو لباس کهنه و از اکلش به دو قرص نان اکتفاء نموده است آگاه باشید که همانا شما نمی توانید اینگونه باشید ولی مرا با خویشتن داری خود و تلاش و عفّت و استقامت خود مرا یاری نمایید
          - **و بدونها**
            - **نحو قول زهیر[بن ابی سلمی فی مدح حارث بن ورقاء صیداوی فی حرب بنی سلیم**
              - **إنّ ابنَ ورقاء لا تُخشی بَوادِرهُ لکنْ وقائعهُ فی الحربِ تُنتظَرُ**
                - ترجمه
                - همانا حارث بن ورقاء از عصبانیت هایش ترسیده نمی شود ولی جنگیدن هایش در جنگ مورد انتظار است
    - **و خفیفة بأصل الوضع**
      - **و إن ولیها مفرد**
        - **فهی عاطفة بشرطین**
          - **أحدهما**
            - **أن یتقدمها**
              - **نفی**
              - **أو نهی**
            - مثال
              - **نحو**
                - **ما قام زید لکن عمرو**
                - **و لایقم زید لکن عمرو**
              - **فإن قلت: قام زید، ثم جئت ب لکن»**
                - اختلاف
                - نظر ابن هشام
                - **جعلتها حرف ابتداء**
                - **فجئت بالجملة**
                - **فقلت: «لکن عمرو لم یقم**
                - نظر کوفیین
                - **و أجاز الکوفیون لکن عمرو» علی» العطف**
                - یعنی آنرا از باب عطف مفرد بر مفرد می دانند
                - بنابراین کوفیین مثال قام زیدٌ لکن عمرو را به معنای ایستاد زید بلکه عمرو ایستاد می دانند در حالی که عرب چنین چیزی را اراده نمی کند
                - اشکال ابن هشام به این قول
                - **و لیس بمسموع**
                - یعنی عطف مفرد بر مفرد بدون تقدم نفی یا نهی از کلام عرب شنیده نشده است
          - **الشرط الثانی**
            - **الاّ تقترن بالواو**
              - قائلین به این شرط
                - **قاله الفارسی و أکثر النحویین**
              - قائلین به شرطی مقابل این شرط
                - **و قال قوم**
                - **لاتستعمل مع المفرد إلاّ بالواو**
                - **أحدها لیونس**
                - **«أنّ «لکن غیر عاطفة**
                - **و الواو عاطفة مفرداً علی مفرد**
                - اشکال این قول
                - واو نمی تواند مفرد را بر مفردی که از حیث حکم مختلفند عطف نماید فلذا ابن مالک برای تصحیح این مشکل عطف را پذیرفته متها عطف جمله بر جمله
                - **الثانی لابن مالک**
                - **«أنّ «لکن غیر عاطفة**
                - **و الواو عاطفة جملة حذف بعضها علی جملة صرح بجمیعها**
                - **:قال فالتقدیر**
                - **فی نحو: «ما قام زید و لکن عمرو»: و لکن قام عمرو**
                - **وفی (ما کانَ مُحمّدٌ أبا أحَد مِنْ رِجالِکمْ ولکنْ رَسُولَ الله و خاتَمَ النّبیینَ(الأحزاب / 40**
                - **ولکن کان رسول الله**
                - **و علة ذلک أنّ الواو لا تعطف مفرداً علی مفرد مخالف له فی الإیجاب و السلب**
                - دلیل قول ابن مالک
                - **بخلاف الجملتین المتعاطفتین فیجوز :تخالفهما فیه[فی الایجاب و السلب] نحو قام زید و لم یقم عمرو»**
                - **و اختلف :فی نحو «ما قام» زید ولکن عمرو**
                - جمع بندی اختلاف اقوال در مثال هایی که لکن با واو آمده و بعدش مفرد آمده باشد
                - **علی أربعة أقوال**
                - **و الثالث لابن عصفور**
                - **أنّ «لکن» عاطفة**
                - **و الواو زائدة لازمة**
                - **الرابع لابن کیسان**
                - **أنّ «لکن» عاطفة**
                - **و الواو زائدة غیر لازمة**
- جمع بندی
  - لکنْ
    - در صورتی که بر سر جمله بیاید
      - مخففه از ثقیله است و حرف استدراک است
    - در صورتی که بر سر مفرد بیاید
      - عاطفه است با دو شرط
        - تقدم نفی و نهی
          - در صورت عدم تقدم نفی یا نهی باید فعل نقیض را برای کلمه ما بعد در تقدیر بگیریم و لکن را مخففه از مثقله می گیریم
        - عدم تقدم واو
          - در صورت تقدم واو، واو را عاطفه گرفته که جمله را بر جمله عطف نموده بنابراین برای جمله مابعد باید چیزی در تقدیر بگیریم